

ARAŞTIRMA MAKALESİ

**TFRS 16 KİRALAMALAR STANDARDININ FİNANSAL
GÖSTERGELERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**
***A STUDY ON THE IMPACT OF TFRS 16 LEASES STANDARD ON
THE FINANCIAL INDICATORS***

Berker BAYDUR*

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Ziya FIRAT**

ÖZ

“TFRS 16 Kiralamalar” standardı 31.12.2018 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinden uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmanın amacı, yürürlüğe giren yeni kiralamalar standardının Borsa İstanbul’da (BIST) yer alan işletmelere ve sektörlerde gerçekleşen etkisini ve bu etkinin istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını, belirlenen finansal göstergeler ve oranlar aracılığı ile ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda; TFRS 16 uygulanmasıyla birlikte, toplam varlıklarda, toplam yükümlülüklerde, FVÖK kaleminde, borç/özkaynak oranında ve aktif kârlılığında anlamlı bir artış; özkaynaklarda, net dönem kârında, faiz karşılama oranında, cari oranda, aktif devir hızında ve özkaynak karlılığında ise anlamlı bir azalış olduğu gözlemlenmiştir. Değişimden en çok etkilenen sektörlerin, “Gıda Perakendeciliği”, “Sağlık Hizmetleri”, “Ulaşım” ile “Dayanıklı Tüketim Malları ve Giyim” olduğu görülürken; toplam varlıklar ve toplam yükümlülükler ile cari oran ve varlık devir hızı oranları için sektörler arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: TFRS 16, UFRS 16, Kiralamalar Standardı, Kiralama, Faaliyet Kiralaması, BIST

ABSTRACT

“TFRS 16 Leases” standard came into effect for the accounting periods starting after 31.12.2018. The aim of the study is to show the impact of the

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü, berkerbaydur@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9452-9906>

** İstanbul Bilgi Üniversitesi, İşletme Fakültesi, farukziya.firat@bilgi.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6634-3899>

new standard on the companies and sectors in Istanbul Stock Exchange (BIST) and to test whether this effect is statistically significant by analyzing the predetermined financial indicators and ratios. The study has concluded that subsequent to the application of TFRS 16 standard, statistically significant increase was observed in total assets, total liabilities, EBIT, debt/equity ratio and return on assets. On the contrary, equity, current ratio and asset turnover ratio, net profit, interest coverage ratio and return on equity demonstrated a decrease which was tested to be statistically significant. While the sectors most affected by the standard change were “Food & Staples Retailing”, “Health Care Equipment & Services”, “Transportation” and “Consumer Durables and Apparel”; this change has been noteworthy among different sectors mostly in terms of total assets and total liabilities, current ratio and asset turnover ratios.

Keywords: TFRS 16, IFRS 16, Leases Standard, Leasing, Operating Lease, BIST

GİRİŞ

Kiralama, insanlık tarihi tarafından çok eskiden beri uygulanan bir finansman yöntemi olmasına rağmen, 19. yüzyılda sanayi devrimi ile kiralanabilecek araçlarda yaşanan artışa paralel olarak kiralama faaliyetlerinde de ciddi bir artış yaşanmış ve kiralama kavramı 20. yüzyılda çok daha önemli bir hale gelmiştir. Büyük buhran döneminde özellikle üreticiler olmak üzere firmalar, finansman yöntemi olarak kiralamayı tercih etmiştir (Teodorescu, 2014, s.86). Kiralama yönteminin kullanımının yaygınlaşması ve bu alanda iş yapan firmaların artması ile beraber, kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlaması süreci de kritik süreçlerden biri haline gelmiştir. Bu konuda doğan standart ihtiyacına yönelik olarak önce 1976 yılında Finansal Muhasebe Standartları Kurumu (FASB) tarafından “FAS 13: Accounting for Leases”, daha sonrasında ise 1982 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’nun (IASB) yayımladığı “IAS 17: Leases” standartları, kiralama işlemlerine ilişkin yapılan ilk düzenlemeler olmuştur (Alagöz, 2019, s.35). Bu düzenlemeleri müteakip, ülkemizde de hazırlanan “TMS 17 Kiralama İşlemleri” standardı, 1982 yılında yayımlandıktan sonra 1 Ocak 1984 itibarıyla yürürlüğe girmiş, 2003 yılında gözden geçirilerek 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde güncellenerek tekrar yayımlanmıştır. 2007, 2008 ve 2009 yıllarında da güncellemeler geçiren standart, 1 Ocak 2019 tarihinde “TFRS 16 Kiralamalar” standardının yürürlüğe girmesiyle ortadan kalkmıştır (Akdoğan, 2019, s.29).

“IAS 17 Leases” ve bu standardın yerel versiyonu olan “TMS 17 Kiralama İşlemleri” standardı 31.12.2018 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve kiralamalara ilişkin işlemlerin raporlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu katkılara rağmen, standart yürürlükte kaldığı süre boyunca önemli eleştirilere de maruz kalmıştır (IFRS Foundation, 2016a, s.3). Ekonomik olarak benzer olan finansal ve faaliyet kiralama işlemlerinde farklı muhasebe politikalarının uygulanıyor olması, TMS 17 standardı ile ilgili eleştirilen en önemli konular arasında yer almaktaydı. Standartta göre finansal kiralamalara konu varlıklar ve bu varlıklardan kaynaklanan borçlar, kiracı şirketlerin finansal durum tablolarında yer alırken, faaliyet kiralamalarına konu varlıklar ve bu varlıklardan kaynaklanan borçlar, finansal durum tablosu dışında takip edilmekteydi. Bu durum, finansal tablo kullanıcıları açısından gerçeğe uygun, şeffaf ve destekleyici niteliksel özelliklerden biri olan karşılaştırılabilir bilginin sunulmasına da engel oluyordu (IFRS Foundation, 2016a, s.3). Kiralama işlemlerinin finansal durum tablosu dışı kalmasını ortadan kaldırmak için hazırlanan “IFRS 16 Leases” ve bu standardın yerel versiyonu olan “TFRS 16 Kiralamalar” standardı 31.12.2018 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinden uygulanmak üzere yürürlüğe girmiş ve kiracılar açısından oluşan bu iki farklı muhasebe modelini ortadan kaldırarak kiracı şirketlerin faaliyet kiralamalarına konu varlıklar ve bu varlıklardan kaynaklanan borçlarını, finansal durum tablolarına dahil etmesini sağlamıştır. Kiraya veren açısından ise önemli bir değişim meydana gelmemiş, kiraya veren açısından finansal kiralama ve faaliyet kiralaması ayrımı devam ettirilmiştir. Bu da standardın tartışılan durumlarından biri olarak güncellenmeye rağmen aynen kalmıştır.

Bu çalışmanın amacı, yeni standardın Borsa İstanbul’da (BIST) yer alan işletmelere ve sektörlere gerçekleşen etkisini ve bu etkinin istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını, belirlenen finansal göstergeler ve oranlar aracılığı ile ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, BIST TÜM-100 endeksinde yer alan şirketlerin 2019 hesap dönemine ilişkin yayımladıkları finansal tablo ve dipnotları incelenmiş ve TFRS 16 hariç ve dahil etki gösteren şirketler için standart değişiminin yarattığı etkiler genel ve sektörel bazda hesaplanmıştır. Daha sonra, elde edilen bu değişim sonuçları, oluşturulan araştırma sorularını analiz etmek amacıyla çeşitli istatistiki analiz ve testlere tabi tutulmuştur.

1. TFRS 16 KİRALAMALAR STANDARDI

1.1. TFRS 16 Kiralamalar Standardına Genel Bakış ve Getirdiği Yenilikler

“TFRS 16 Kiralamalar” standardı, TMS 17 standardına gelen eleştirilerin büyük bir çoğunluğuna cevap verecek şekilde, düzenlemeler içermektedir. Güncel standart ile, finansal tablo kullanıcıları açısından ihtiyaca ve gerçeğe uygun, şeffaf ve karşılaştırılabilir bilginin sunulması yolunda önemli bir adım atılmıştır.

TFRS 16 standardı, kiraya veren tarafın muhasebe uygulamasını büyük ölçüde aynı tutmaktadır, ancak kiracılar açısından, mevcut uygulama olan finansal kiralama işlemlerinin bilançoda ve faaliyet kiralaması işlemlerine ilişkin varlık/yükümlülüklerin bilanço dışında izlenmesi şeklindeki ikili muhasebe modelini ortadan kaldırmaktadır. İkili modelin yerine, sınıflandırmadan bağımsız “düşük değerli varlıklar” ve kısa dönem kiralamalar” hariç olmak üzere tüm kiralama işlemleri için, mevcut finansal kiralama muhasebesine benzer olarak bilanço bazlı tek bir muhasebe modeli ortaya koymaktadır.

Standartın getirdiği yeniliklerin başında kiralamanın tanımı yer almaktadır. Öncelikle kiralamanın tanımında ve kapsamında değişikliğe gidilerek özün önceliği dikkate alınmıştır. Yeni standart ile kiralama işleminin tanımı daha da daraltılmıştır (Karataş, 2019, s.34-38).

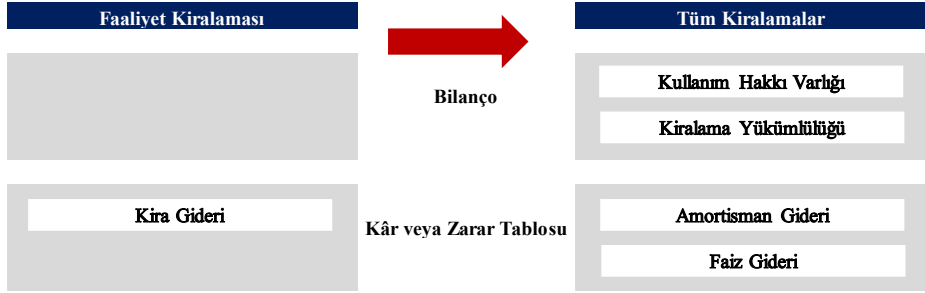
□ Kiraya veren, bir bedel karşılığında, “tanımlanan varlığın” “kullanımını kontrol etme hakkını” belirli bir süre için devretmesi durumunda, kiralama söz konusu olacaktır. Kullanımını kontrol etmekten kasıt, varlığın ekonomik yararlarının tamamına yakını elde etme ve yönetim hakkıdır.

□ Düşük değerli varlıklar ve kısa dönem kiralamalar () istisna kapsamında olacaktır.

Yukarıda yer alan tanıma girmeyen sözleşmelerin, kiralama sözleşmesi değil hizmet sözleşmesi olarak değerlendirilmesi esas olmalıdır. Eski standart olan “TMS 17 Kiralama İşlemleri” standardında anahtar soru “yapılan kiralama sözleşmesi faaliyet kiralaması mıdır yoksa finansal kiralama mıdır?” iken, yeni standart olan TFRS 16 açısından ise anahtar soru artık “işlemin bir kiralama işlemi içerip içermediği” şeklinde değişmiştir. Bu nedenle, eskiden kiralamalar açısından sınıflandırma testi yapılırken, yeni uygulamada sözleşmelerin kiralama tanımını karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi muhasebeleştirme açısından yeni test olacaktır.

Diğer bir değişiklik ise, kiralama dışı bileşenlerin tespit edilerek ayrıştırılması yükümlülüğüdür. Buna göre, yapılan kiralama sözleşmelerinde çoğu zaman kiraya veren taraf, kiralamaya ek olarak bakım, onarım, temizleme gibi hizmetleri de sağlamak ve bunları da fiyatlandırmasına dahil etmektedir. Yeni standart ile, öncelikle bu kiralama dışı bileşenlerin maddi değerinin tespit edilerek ayrıştırılması ve bunların kâr veya zarar tablosunda gider olarak gösterilmesi önerilmektedir. Ancak standart, karmaşıklık ve ölçüm zorlukları nedeniyle, saklı türev ürünleri için uygulanmamak üzere, kiracılara kira-dışı bileşenleri ayırmayarak bunları tek bir kiralama bileşeni olarak muhasebeleştirme opsiyonunu da kolaylaştırıcı bir uygulama olarak sunmaktadır (TFRS 16, m.15).

Son olarak, en önemli değişiklik, daha önce de belirtildiği üzere sınıflandırmadan bağımsız tüm kiralama işlemleri için, mevcut finansal kiralama muhasebesine benzer şekilde bilanço bazlı tek bir muhasebe modeli uygulanacak olmasıdır. Bu model ile kiracılar, kiralama tanımına ve kapsamına giren tüm kiralama işlemleri için finansal kiralama işlemlerinde yaptıkları gibi bilançolarında “kullanım hakkı varlığı” ve “kira yükümlülüğü” oluşturacak ve bunlar için dönemi geldikçe amortisman gideri ve faiz gideri hesaplayacaktır (TFRS 16, m.49).

Kaynak: (Pwc Türkiye, 2018, s.5)

Şekil 1. Yeni Standardın Finansal Tablolara Etkisi

1.2. TFRS 16'nın İşletmelerin Finansal Performans Göstergelerine Beklenen Etkileri

“TFRS 16 Kiralamalar” standardı, kiracıların daha önce sadece gider olarak, bilanço dışında takip ettiği faaliyet kiralamalarına konu varlıklarının ve bu varlıklardan kaynaklanan borçlarının, bilanço içerisinde gösterimini

sağlamaktadır (IFRS Foundation, 2016b, s.4). Aşağıdaki şekilde, güncel standardın finansal durum tablosuna etkisi gösterilmektedir:

	TMS 17 Standardı		TFRS 16 Standardı
	Finansal Kiralama	Faaliyet Kiralaması	Tüm Kiralamalar
Varlıklar	→	---	→ → → → →
Yükümlülükler	SS	---	SSSSSS
Bilanço dışı haklar/yükümlülükler	---	→ → → → → SSSSS	---

Kaynak: (IFRS Foundation, 2016b, s.4)

Şekil 2. TFRS 16'nın Finansal Durum Tablosuna Etkisi

Bu gösterim sonrasında, kiracıların kira varlıkları ile varlık toplamaları ve kira yükümlülükleri ile yükümlülük toplamalarında artış olacağı, özkaynaklarında ise azalma yaşanacağı öngörülmüştür (IFRS Foundation, 2016b, s.42).

“TFRS 16 Kiralamalar” standardı, toplam kira giderlerinde bir değişikliğe sebebiyet vermeyecektir ancak kiracıların daha önce faaliyet giderlerinde tek bir kalem olarak takip ettiği kiralama giderini, amortisman ve faiz gideri olarak ayrıştıracak ve ilgili bölümlerde gösterimini sağlayacaktır (IFRS Foundation, 2016b, s.4). Aşağıdaki şekilde, güncel standardın kar veya zarar tablosuna etkisi gösterilmektedir:

	TMS 17 Standardı		IFRS 16 Standardı
	Finansal Kiralama	Faaliyet Kiralaması	Tüm Kiralamalar
Gelir	₺	₺	₺
Faaliyet Giderleri (itfa ve amortisman hariç)	---	Tek Kiralama Gideri	---
EBITDA	---		↑↑
Amortisman ve İtfa Giderleri	Amortisman	---	Amortisman
Faaliyet Kârı	---		↑
Finansman Maliyetleri	Faiz	---	Faiz
Vergi Öncesi Kâr	---		↔

Kaynak: (IFRS Foundation, 2016b, s.4)

Şekil 3. IFRS 16'nın Kâr veya Zarar Tablosuna Etkisi

Bu gösterimden dolayı, kiralama süresinin ilk dönemlerinde faiz kaynaklı olarak daha fazla gider ancak son dönemlerde daha az gider oluşacak ve toplamda ise kira giderinde bir değişim olmayacaktır.

Bu gösterim sonrasında, kiracıların FAVÖK, amortisman gideri, FVÖK ve faiz giderinde artış olacağı öngörülmüş; net kâr değerinde ise değişimin yönünün, kiralama portföyünün yapısına ve vergi oranına bağlı olarak değişebileceği belirtilmiştir (IFRS Foundation, 2016b, s.44).

Önceden tek bir kiralama gideri ve nakit çıkışı olarak gösterimi yapılan giderin, amortisman ve faiz olarak ayrıştırılmasından dolayı işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit çıkışlarında azalış olacağı için bu sınıftaki nakit akışlarında artış olacağı beklenmektedir. Aynı sebepten dolayı finansman faaliyetlerinden elde edilen nakit çıkışı artacağı için ise bu sınıftaki nakit akışlarında azalma olacağı beklenmektedir. Bu nedenle “IFRS 16 Kiralamalar” standardının, toplam nakit akışları üzerinde bir etkisinin olmayacağı öngörülmüştür (IFRS Foundation, 2016b, s.4).

“IFRS 16 Kiralamalar” standardının, finansal tablolar üzerinde yaratması beklenen etkilerin bir sonucu olarak, bu tablolardaki kalemleri kullanarak takip edilen finansal oranlarda da değişim olacağı öngörülmüştür (IFRS Foundation, 2016b, s.52). Finansal analizlerde kullanılan önemli finansal oranlar ve yeni standardın bu oranlar üzerinde yaratması beklenen etkileri Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1. TFRS 16'nın Finansal Tablo Kalemlerine ve Oranlara Beklenen Etkileri

Finansal Tablo Kalemleri	TFRS 16 ile Artış/Azalış Beklentisi	Oran	Formülasyon	TFRS 16 Etkisi
Duran Varlıklar	↑	Kaldıraç Oranı	Toplam Yükümlülükler / Özsermaye	↑
Toplam Varlık	↑	Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yükümlülükler	↓
Kısa Vadeli Yükümlülükler	↑	Varlık Devir Hızı Oranı	Satışlar / Toplam Varlıklar	↓
Uzun Vadeli Yükümlülükler	↑	Faiz Karşılama Oranı	EBITDA / Faiz Giderleri	↔
Toplam Yükümlülükler	↑	EBIT (FVÖK)	-	↑
Özsermaye	↓	EBITDA (FAVÖK)	-	↑
Faaliyet Giderleri	↓	Amortisman Gideri	-	↔
EBITDA (FAVÖK)	↑	EBIT (FVÖK)	-	↔
Amortisman Gideri	↑	Faiz Gideri	-	↔
EBIT (FVÖK)	↑	Net Kar veya Zarar	-	↔
Faiz Gideri	↑	Hisse Başına Kazanç	Net Kar veya Zarar / Dolaylıdaki Adı Hisse Sayısı	↔
Net Kar	↔	Özsermaye Karlılığı (ROE)	Net Kar veya Zarar / Özsermaye	↔
İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları	↓	Varlık Karlılığı (ROA)	Net Kar veya Zarar / Toplam Varlıklar	↔
Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları	↑	Devamlı Sermaye Karlılığı (ROCE)	EBIT / Özsermaye + Finansal Yükümlülükler	↔
Toplam Nakit Akışları	↔			

Kaynak: (IFRS Foundation, 2016b, s.53-54)

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) 2016 yılında yayımladığı "UFRS 16 Etki Analizi" çalışmasında, UFRS raporlaması yapan 30 bin halka açık şirket arasından, kira ödemelerini bilanço dışında takip eden ve bunu dipnotlarında açıklayan 14 binin üzerindeki şirketin toplam kira ödemelerinin %75'ini oluşturan dünya çapındaki 1.022 işletmeyi belirlemiş; bu şirketler için gelecekteki kira ödemelerinin toplam varlıklara oranını ve bu oranın sektör bazında dağılımını baz alarak, yeni standardın sektörel bazda yaratacağı etkiler ile ilgili öngörülerini paylaşmıştır (IFRS Foundation 2016b, 14-17):

Tablo 2. UFRS 16 Sektörel Etki Analizi Sonuçları

Sektör	Şirket Sayısı	Toplam Varlıklar*	Gelecekteki Bilanço-Dışı Kira Ödemeleri*	Gelecekteki Bilanço-Dışı Kira Ödemeleri / Toplam Varlıklar	Gelecekteki Bilanço-Dışı Kira Ödemelerinin Bugünkü Değeri*	Gelecekteki Bilanço-Dışı Kira Ödemelerinin Bugünkü Değeri / Toplam Varlıklar
Havayolları	50	526.763	151.549	28,8%	119.384	22,7%
Perakende	204	2.019.958	571.812	28,3%	431.473	21,4%
Turizm	69	403.524	115.300	28,6%	83.491	20,7%
Ulaşım	51	585.964	90.598	15,5%	68.175	11,6%
Telekomunikasyon	56	2.847.063	219.178	7,7%	172.644	6,1%
Enerji	99	5.192.938	400.198	7,7%	287.858	5,5%
Medya	48	1.020.317	71.743	7,0%	55.764	5,5%
Dağıtım	26	581.503	31.410	5,4%	25.092	4,3%
IT	58	1.911.316	69.870	3,7%	56.806	3,0%
Sağlık	55	1.894.933	72.149	3,8%	54.365	2,9%
Diğer	306	13.959.223	401.703	2,9%	306.735	2,2%
Toplam	1022	30.943.502	2.195.510	7,1%	1.661.787	5,4%

* milyon dolar cinsinden

Sektör	Şirket Sayısı	Gelecekteki Bilanço-Dışı Kira Ödemelerinin Bugünkü Değeri / Toplam Varlıklar													
		<%1	%1 - %5	%5 - %10	%10 - %20	%20 - %50	%50 - %100	>%100							
Havayolları	50	---	2	4%	4	8%	13	26%	17	34%	8	16%	6	12%	
Perakende	204	---	6	3%	11	5%	37	18%	77	38%	60	29%	13	6%	
Turizm	69	---	5	7%	11	16%	11	16%	16	23%	15	22%	11	16%	
Ulaşım	51	---	10	20%	5	10%	17	33%	14	27%	3	6%	2	4%	
Telekomunikasyon	56	3	5%	21	38%	17	30%	10	18%	5	9%	---	---		
Enerji	99	7	7%	43	43%	22	22%	16	16%	8	8%	2	2%	1	1%
Medya	48	---	14	29%	13	27%	8	17%	5	10%	8	17%	---		
Dağıtım	26	1	4%	6	23%	9	35%	5	19%	5	19%	---	---		
IT	58	3	5%	31	53%	10	17%	8	14%	6	10%	---	---		
Sağlık	55	8	15%	20	36%	7	13%	4	7%	10	18%	2	4%	4	7%
Diğer	306	35	11%	159	52%	51	17%	26	8%	29	9%	4	1%	2	1%
Toplam	1022	57	6%	317	31%	160	16%	155	15%	192	19%	102	10%	39	4%

* milyon dolar cinsinden

Kaynak: (IFRS Foundation, 2016b, s.16-17)

Tablo 2’te detayları görüldüğü üzere, “Havayolları”, “Perakende”, “Turizm” ve “Ulaşım” sektörleri, kira ödemelerinin yoğun olduğu ve standardın etkilerinin en çok hissedileceği sektörler olarak öngörülmüştür. Özellikle, “Havayolları”, “Perakende” ve “Turizm” sektörlerindeki işletmelerin %30-%40’ının kira ödemelerinin toplam varlıklara oranı %50’nin üzerinde olduğu hesaplanmış, yani bu sektörlerdeki işletmelerin önemli bir kısmının toplam varlıklarının yarısından fazlası bilanço-dışında takip edildiği için bu sektörler açısından etkisi oldukça önemli görünmektedir (IFRS Foundation, 2016b, s.17).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bilanço dışında takip edilen kiralama konusu uzun bir süredir gündemde yer almaktadır. Bu kapsamda, yapılan ilk çalışma 1963 yılındaki Nelson’un çalışmasına uzanmaktadır. Nelson, Amerika’da faaliyet gösteren 11 şirketi analiz ettiği çalışmada, kiralamaları aktifleştirmenin çoğu finansal

göstergeler üzerinde negatif bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu sayede de Muhasebe Standartları Kurulu tarafından 1976 yılında yayımlanan “Kiralama İşlemleri Muhasebesi (No:13)” standardı ile, finansal kiralama sözleşmelerine ilişkin finansal bilgilerin sadece dipnotta gösterilmesi yerine aktifleştirilerek finansal tablolarda da yer alması sağlanmıştır.

Bu yeni düzenlenmenin etkisini 1988 yılında analiz eden Imhoff ve Thomas, düzenleme ile Amerika’daki şirketlerin finansal kiralamalarında, faaliyet kiralamalarına göre bir azalma olduğunu gözlemlemiştir. Bu durumun sonucunda da 1991 yılında Imhoff, Lipe ve Wright, faaliyet kiralamalarının da aktifleştirilmesinin etkilerini ortaya koymaya çalışmış ve bu amaçla bir yaklaşım geliştirmiştir. Dolaylı (constructive) aktifleştirme adı verilen bu yaklaşımda, şirketlerin IAS 17 kapsamında oluşturdukları finansal tablolarında yer alan ve standartta belirtilen yıl aralıklarında gösterdikleri gelecekteki toplam minimum kira ödemeleri, çeşitli varsayımlar kullanılarak finansal durum tablosu ve kâr veya zarar tablosuna dahil edilerek bu tablolar yeniden düzenlenir. Bu yaklaşımı içeren çalışmalarında Imhoff, Lipe ve Wright, faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesinin Amerika’da faaliyet gösteren 14 şirketin aktif kârlılığı, borç/özkaynak oranı ve net kâr değeri üzerindeki etkisini analiz etmiş, analiz sonucunda da aktif kârlılığında azalma (faaliyet kiralaması yüksek şirketlerde %34, faaliyet kiralaması düşük şirketlerde %10) ve borç/özkaynak oranında artış (faaliyet kiralaması yüksek şirketlerde %191, faaliyet kiralama oranı düşük şirketlerde %47) gözlemlemiş, net kâr değerinde ise bir değişim gözlemlememiştir. Imhoff, Lipe ve Wright, bu çalışmaya ek olarak 1997 yılında ise, önceki çalışmalarında kullandıkları aynı yaklaşımla faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesinin net kâr ve kârlılık üzerindeki etkisini daha detaylı ele almış ve bu çalışmalarında önceki çalışmalarına eleştiride bulunarak önceki çalışmanın net kâr üzerindeki etki konusunda yanıltıcı olabileceğini ve kullanılan örneklem sayısının azlığı nedeniyle sonuçların temsil yeteneğinde eksiklikler olabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmalarında ayrıca, aktifleştirmenin kârlılık üzerindeki etkisinin önemli olduğunu ancak etkinin yönünün tahmin edilemeyeceği şeklinde sonuçlar elde etmişlerdir. Imhoff ve diğerlerinin geliştirmiş olduğu bu yaklaşımı kullanarak faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesinin etkileri üzerine, daha sonraki dönemlerde de önemli çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu çalışmalarda bilanço üzerinde önemli etkiler tespit edilmiştir.

Beattie, Edwards ve Goodacre (1998), Birleşik Krallık'taki 232 borsaya kote şirketin 1994 mali yılındaki sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, rapor edilmeyen ortalama kira yükümlülüğünün bildirilen toplam borcun %39'unu, rapor edilmeyen ortalama kira varlıklarının ise bildirilen toplam aktiflerin %6'sını oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, Beattie ve diğerleri kâr marjında (EBIT/Satışlar) %12,1 oranında artış; özkaynak kârlılığında %4,8 oranında artış; aktif kârlılığında %10,8 oranında azalış; varlık devir hızında %12,5 oranında azalış; faiz karşılama oranında (EBIT/Faiz Gideri) ise %25,9 gibi keskin bir azalış yaşandığını tespit etmişlerdir.

Mulford ve Gram (2007), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 19 perakende şirketi özelinde 2006 mali yılındaki sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda %14,6 medyan artış; toplam yükümlülüklerde %26,4 medyan artış; EBITDA değerinde %22,5 medyan artış; EBIT değerinde %5,3 medyan azalış tespit etmiştir. Ayrıca çalışmada, borç/özkaynak oranında değer olarak %265,1, oran olarak %26,4 medyan artış; aktif kârlılığında değer olarak %1,7 oran olarak ise %15,5 medyan azalış; özkaynak kârlılığında değer olarak %0,6 oran olarak ise %4,8 medyan azalış; işletme faaliyetlerinden nakit akışında değer olarak %22,9 medyan artış gözlemlenmiştir.

Durocher (2008), Kanada'daki borsaya kote 100 şirketin 2002 ve 2003 yıllarındaki sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptığı çalışmasında, borç/varlık oranında değer olarak %2,66 oran olarak ise %4,02 artış; cari oranda değer olarak %0,065 oran olarak ise %4,74 azalış; aktif kârlılığında değer olarak %0,03 oran olarak ise %0,72 artış; özkaynak kârlılığında değer olarak %0,73 oran olarak ise %6,64 azalış; hisse başı kazançta değer olarak %0,455 oran olarak ise %0,03 azalış gözlemlenmiştir.

Fülber, Silva ve Pferdehirt (2008), Almanya'daki borsaya kote 90 şirketin 2003 ve 2004 yıllarındaki sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, özellikle giyim-perakende sektöründe daha çok olmakla beraber genel olarak inceledikleri şirketlerin önemli bir bölümünde anlamlı bir aktifleştirme etkisi tespit etmişlerdir. Bilanço ile ilgili finansal oranlardaki değişimler daha yüksek olurken kârlılık oranları ve değerlendirme katsayılarındaki değişimler daha sınırlı olmuştur. Çalışmada, toplam yükümlülüklerde %17,3 oranında medyan artış; duran varlıklarda %8,5 oranında medyan artış; EBIT değerinde %2,9 oranında medyan artış;

net kâr değerinde %0,2 oranında medyan artış; borç/öz kaynak oranında değer olarak %16,1, oran olarak %8 medyan artış hesaplanırken faiz karşılama oranında değer olarak %0,45, oran olarak %9,2 medyan azalış ve hisse başı kazanç, aktif kârlılığı ve öz kaynak kârlılığı gibi oranlarda küçük değişimler gözlemlenmiştir.

Duke, Hsieh ve Su (2009), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki S&P 500 endeksine kote 366 şirketin 2003 ve 2004 yıllarındaki sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, işletmelerin faaliyet kiralamalarını bilanço dışında takip ederek ortalama 582,04 milyon dolar kira yükümlülüğünü raporlamadıklarını ve bunun raporlanan toplam yükümlülükler oranının %11,13 olduğunu (en tepedeki 91 işletme için bu oran ortalama %34,24), toplam varlıklar için ise bu oranın %3,97 olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada ayrıca, borç/öz kaynak oranında da ortalama değer olarak %0,40, oran olarak yaklaşık %13 artış yaşandığı görülmüştür. Son olarak işletmelerin, mevcut muhasebe yöntemi sayesinde, dağıtılmamış kârlar kalemi için ortalama 131,79 milyon dolar ve net kâr kalemi için ortalama 21,99 milyon dolar (215 işletme için) katkı sağladığı da gözlemlenmiştir.

Branswijck, Loungueville ve Everaert (2011), Belçika ve Hollanda'daki şirketler özelinde ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda ortalama %3 oranında artış; toplam yükümlülüklerde ortalama %5,8 oranında artış; borç/öz kaynak oranında ortalama değer olarak %0,17, oran olarak %8,4 artış; cari oranda ortalama değer olarak %0,05, oran olarak %3,5 azalış tespit etmişler; aktif kârlılığında ise önemli bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

Wong ve Joshi (2015), Avustralya'daki borsaya kote farklı sektörlerdeki 107 şirketin sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda ortalama %3,47 oranında artış; toplam yükümlülüklerde ortalama %4,34 oranında artış; özkaynaklarda ise %0,27 oranında azalış tespit etmiştir. Çalışmalarında ayrıca, borç/öz kaynak oranında değer olarak %26, oran olarak %31,69 oranında artış; borç/varlık oranında değer olarak %4,6, oran olarak %10,11 oranında artış; aktif kârlılığında değer olarak %0,8, oran olarak %15,35 oranında azalış; özkaynak kârlılığında ise değer olarak %0,03, oran olarak %1,23 oranında azalış gözlemlenmiştir.

2015 yılından sonra yapılan çalışmalarda, TFRS 16 etkilerini direkt görmek mümkün olmuştur. Morales ve Zamora (2018a), Avrupa genelindeki 646 firma için UFRS 16 standardını dikkate alarak ve kendi geliştirdikleri faktör

yöntemine benzeyen bir yöntem kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda ortalama %10 oranında artış; toplam yükümlülüklerde ortalama %21,4 oranında artış; borç/özkaynak oranında ortalama %32,1 artış; borç/varlık oranında ortalama %9,8 oranında artış; aktif kârlılığında ise ortalama %3,1 oranında artış gözlemlenmiş ve kira yoğunluğunu da ortalama %1,9 olarak tespit etmiştir. Ayrıca sektör olarak da kira yoğunluğunun daha yüksek olduğu gıda, otel-turizm ve ulaştırma sektörlerinde daha büyük bir etki, kira yoğunluğunun düşük olduğu sigorta-bankacılık, gayrimenkul sektörlerinde ise daha sınırlı bir etki gözlemlenmiştir.

Morales ve Zamora (2018b), benzer bir çalışmayı daha sonra İspanya'daki 101 firma için de yapmış, çalışmalarında toplam varlıklarda ortalama %12,9 oranında artış; toplam yükümlülüklerde ortalama %28,5 oranında artış; borç/varlık oranında ortalama %10,2 oranında artış; aktif kârlılığında ise ortalama %7 oranında artış; faiz karşılama oranında ortalama %9 oranında azalış gözlemlenmiş ve kira yoğunluğunu da ortalama %1,8 olarak tespit etmiştir. Ayrıca sektör olarak da kira yoğunluğunun daha yüksek olduğu perakende, otel-turizm sektörlerinde daha büyük bir etki, kira yoğunluğunun düşük olduğu sigorta-bankacılık, gayrimenkul sektörlerinde ise daha sınırlı bir etki gözlemlenmiştir.

Baumann ve Hegrestad (2020), Norveç'teki borsaya kote farklı sektörlerdeki 66 şirketin sonuçlarını ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda ortalama %3,1 oranında artış; toplam yükümlülüklerde ortalama %4,8 oranında artış; EBITDA değerinde ortalama %15,3 oranında artış; borç/varlık oranında ortalama %6,2 oranında artış; borç/özkaynak oranında ortalama %14,1 oranında azalış; aktif kârlılığında ortalama %26,8 oranında azalış; faiz karşılama oranında ortalama %46,2 oranında azalış; fiyat/kazanç oranında ortalama %15,4 oranında artış; şirket değeri/EBITDA oranında ise ortalama %14,7 oranında azalış yaşandığını gözlemlenmiş ve kira yoğunluğunu da ortalama %12 olarak tespit etmiştir. Ayrıca sektör olarak en çok etkinin, tüketim malzemeleri grubundaki şirketlerde ve en düşük etkinin ise malzeme sektörlerindeki şirketlerde olduğu gözlemlenmiştir.

Spånberger ve Rista (2020), İsveç'teki farklı sektörlerdeki halka açık 279 firma için, standardın uygulanmaya başlandığı 2019 dönemine ilişkin 2020 yılında yayımlanan finansal tablo ve dipnotlarını kullanarak UFRS 16 etkilerini tespit etmeye çalışmış, çalışmalarında toplam varlıklarda medyan olarak %4,7 (ort. %10,1) oranında istatistiksel olarak anlamlı bir artış; toplam

yükümlülüklerde medyan olarak %9,5 (ort. %21,7) oranında istatistiksel olarak anlamlı artış; EBITDA değerinde medyan olarak %11,2 (ort. %39,6) oranında istatistiksel olarak anlamlı artış; borç/öz kaynak oranında medyan olarak %9,6 (ort. %22,3) oranında istatistiksel olarak anlamlı artış; şirket değeri/EBITDA oranında ise medyan olarak %6,4 (ort. %9,9) oranında istatistiksel olarak anlamlı azalış yaşandığını tespit etmiştir. Spanberger ve Rista, bu göstergelerdeki değişimleri sektör bazında da incelemiş; toplam varlıklarda, toplam yükümlülüklerde ve EBITDA değerinde yaşanan değişimlerde sektörler arasında anlamlı bir farklılık olduğu; değişimin en çok hissedildiği sektörlerin tüketim hizmetleri olarak gruplandırılan perakende, turizm-otelcilik, gıda ve eğitim sektörleri olduğu, en az hissedildiği sektörlerin ise finans sektörü olarak gruplandırılan bankacılık ve gayrimenkul sektörleri olduğu gözlemlenmiştir.

Ülkemizde yapılan çalışmalara baktığımızda da Sarı ve Güngör (2019), BIST 100 endeksinden seçtikleri 16 şirketi konsolide ederek ve dolaylı aktifleştirme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, toplam varlıklarda %10,3 oranında artış; toplam yükümlülüklerde %15,7 oranında artış; EBIT değerinde %14,7 oranında artış; faiz giderinde %27,6 oranında artış ve dönem kârında %3,5 oranında azalış olduğunu tespit etmiştir.

Akdoğan ve Doğan (2020) çalışmalarında, işletmenin yükümlülüklerinin artmasına paralel olarak finansal kaldıraç arttığını ve aktif toplamı büyümesi sonucu varlık devir hızının arttığını gözlemlemiştir.

3. TFRS 16 KİRALAMALAR STANDARDININ FİNANSAL GÖSTERGELERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

3.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, yeni standardın Borsa İstanbul'da (BIST) yer alan işletmelere ve sektörlerle gerçekleşen etkisini ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını, belirlenen finansal göstergeler ve oranlar aracılığı ile ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, öncelikle BIST TİM-100 endeksinde yer alan şirketlerin 2019 hesap dönemine ilişkin yayımladıkları finansal tablo ve dipnotları incelenmiş ve TFRS 16 hariç ve dahil etki gösteren şirketler için standart değişiminin yarattığı etkiler genel ve sektörel bazda hesaplanmıştır. Daha sonra, elde edilen bu değişim sonuçları, oluşturulan araştırma sorularına cevap bulabilmek adına "IBM SPSS Statistics" programı vasıtasıyla bazı istatistiksel analiz ve testlere tabi tutulmuştur.

3.2. Araştırma Soruları

Çalışmada, Türk şirketlerinin finansal durum tablosu ve kâr veya zarar tablosu göstergeleri ile önemli finansal oranlarına standardın etkisinin ortaya koyulması ve anlamlı bir etkisi olup olmadığının istatistiki olarak belirlenmesi, daha önce de belirtildiği gibi çalışmanın öncelikli amacını oluşturmuş ve bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

H1₀: TFRS 16 standardının uygulanması sonrasında, BIST’te yer alan şirketlerin toplam varlıklarında, toplam yükümlülüklerinde, toplam özkaynaklarında, EBIT ve net dönem kâr değerlerinde yaşanan değişimlerde anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

H2₀: TFRS 16 standardının uygulanması sonrasında, BIST’te yer alan şirketlerin toplam varlıklarında, toplam yükümlülüklerinde, toplam özkaynaklarında, EBIT ve net dönem kâr değerlerinde yaşanan değişimlerde sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

H3₀: TFRS 16 standardının uygulanması sonrasında, BIST’te yer alan şirketlerin cari oranlarında, varlık devir hızlarında, borç/özkaynak oranlarında, faiz karşılama oranlarında, özkaynak kârlılıklarında, aktif kârlılıklarında ve sermaye kârlılıklarında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

H4₀: TFRS 16 standardının uygulanması sonrasında, BIST’te yer alan şirketlerin cari oranlarında, varlık devir hızlarında, borç/özkaynak oranlarında, faiz karşılama oranlarında, özkaynak kârlılıklarında, aktif kârlılıklarında ve sermaye kârlılıklarında yaşanan değişimlerde sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

3.3. Araştırma Verileri ve Yöntemi

Araştırma kapsamında, analiz edilecek veriler beş kategoride incelenmiştir:

- Finansal Tablo Göstergeleri
- Likidite Oranları
- Etkinlik Oranları
- Borçluluk Oranları
- Kârlılık Oranları

Standardın, finansal tablolara etkisinin ölçülebilmesi için ana kalemler arasından aşağıda yer alan beş gösterge belirlenmiştir:

- Toplam Varlıklar
- Toplam Yükümlülükler
- Toplam Özkaynaklar
- EBIT (FVÖK)
- Net Dönem Kârı

Standardın finansal oranlara etkisinin ölçülebilmesi için her bir performans kategorisinden (likidite, verimlilik, borçluluk ve kârlılık) en az bir finansal oran olacak şekilde aşağıdaki başlıca finansal oranlar belirlenmiştir:

- Cari Oran (Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yükümlülükler)
- Varlık Devir Hızı (Net Satışlar / Ortalama Toplam Varlıklar)
- Borç/Özkaynak Oranı (Toplam Yükümlülükler / Toplam Özkaynaklar)
- Faiz Karşılama Oranı (EBIT / Faiz Gideri)
- Özkaynak Kârlılığı (Net Kâr / Ortalama Toplam Özkaynaklar)
- Aktif Kârlılığı (EBIT / Ortalama Toplam Varlıklar)
- Sermaye Kârlılığı (EBIT / Ortalama Özkaynaklar ve Uzun Vadeli Yükümlülükler Toplamı)

Finansal tablolardaki ilgili kalemlerde değişimler meydana geleceği için bu belirlenen finansal oranlarda da değişimler olacaktır. Bu nedenle, finansal oranlar da etki analiz kapsamına dahil edilmiştir.

Seçilen gösterge ve oranlardaki değişim, aşağıdaki yöntem ile belirlenerek karşılaştırma yapılacak ve araştırma soruları (hipotezler) test edilecektir.

- = TFRS 16 uygulandıktan sonra finansal gösterge/oran değeri
- = TFRS 16 uygulanmadan önce finansal gösterge/oran değeri
- = Finansal gösterge/orandaki değişim

Çalışmanın evrenini, BIST'te işlem gören ve BIST TÜM-100 endeksinde yer alan şirketler oluşturmuştur. Araştırma evreni olarak bu şirketlerin alınmasındaki amaç, TFRS 16 etkisinin yer aldığı ve belirtildiği bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolara erişilebilmesi ve bu şirketlerin sektörel temsil kabiliyetlerine sahip olmalarıdır.

Çalışmanın evrenini oluşturan BIST TÜM-100 endeksindeki 257 şirketin 01.01.2019-31.12.2019 dönemlerine ilişkin finansal tablo ve dipnotları, kamu

aydınlatma platformu (www.kap.org.tr) web sitesinden erişilerek incelenmiş ve TFRS 16 hariç ve dahil etkinin detaylı olarak açıklandığı şirketler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda, finansal durum tablosu ve kâr veya zarar tablosu üzerindeki TFRS 16 hariç ve dahil etkiyi, detaylı olarak gösteren 42 şirket olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu şirketler, çalışmanın veri setini oluşturmuştur.

Şirketlerin sektör bilgileri ise, S&P Global ve MSCI tarafından oluşturulan GICS (Global Industry Classification Standard) sektör/endüstri standardı kullanılarak “Endüstri Grubu” basamağına göre kategorize edilmiştir. Standarttaki “Sektör” basamağının çok genel olması ve temsil yeteneğinin düşük olması, “Endüstri” basamağının ise nispeten daha özel kalması ve endüstri bazındaki örneklem sayılarının düşük gerçekleşecek olması nedeniyle “Endüstri Grubu” ile ilerlenmesinin daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Şirketlerin endüstri grubu bilgileri ise www.bloomberg.com sitesindeki şirket kartlarından elde edilmiştir.

Tablo 3. TFRS 16 Hariç ve Dahil Detaylı Etki Gösteren BIST TÜM-100 Şirketleri

Kod	Şirket Unvanı	Rapor Tarihi	Kod	Şirket Unvanı	Rapor Tarihi
AFFES	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİ A.Ş.	31.12.2019	BAKAB	BAK AMBALAJ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
AGHOL	AGANADOLU GRUBU HOLDİNG A.Ş.	31.12.2019	BSOBE	BATISÖPE SÖKE CEMETOSANAYİ A.Ş.	31.12.2019
ALCTL	ALCATEL LUCENT TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	31.12.2019	CRISA	CARREFOURSA CARREFOUR SABANTİ TİCARET MERKEZİ A.Ş.	31.12.2019
ASIZU	ANADOLU ISI/OTOMOTİV SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019	DGATE	DAĞATAZ BİLGİSAYAR MALZEMELERİ TİCARET A.Ş.	31.12.2019
BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	31.12.2019	DMSAS	DEMİSAS DOKÜMANIYE MAMÜLLER SANAYİ A.Ş.	31.12.2019
BİZİM	BİZİM TOPTAN SATIŞ MAĞAZALARI A.Ş.	31.12.2019	DESPC	DESPC BİLGİSAYAR PAZARLAMA VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
CLFBL	CLFBL HAVA SERVİSİ A.Ş.	31.12.2019	DOCO	DO & CO AKTIENGESELLSCHAFT**	31.03.2020
ENISA	ENERJISA ENERJİ A.Ş.	31.12.2019	DGKLB	DOĞTAŞ KELEBEK MOBİLİYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
İNDES	İNDEKS BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ MÜHENDİSLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019	EDIP	EDİP GAYRİMENKUL YATIRIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
KAREL	KAREL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019	HDEFS	HİDEF GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	31.12.2019
KARTON	KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019	INFO.YAT	INFO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	31.12.2019
MAYI	MAYI GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.*	31.01.2020	JANTIS	JANTIS JANT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.	31.12.2019	MEFUR	MEFEMTÜR OTEL ÇİÇEK VE TURİZM İŞLETMELERİ A.Ş.	31.12.2019
MPARK	MİP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	31.12.2019	SAYAS	SAY YENİLENEBİLİR ENERJİ EKİPMANLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	31.12.2019	SEKUR	SEKURO PİASTİK AMBALAJ SANAYİ A.Ş.	31.12.2019
SABOL	HACI ÖMER SABANTİ HOLDİNG A.Ş.	31.12.2019	SKTAS	SKTAS TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
SOKM	SOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	31.12.2019	TEKTL	TEK-ART İNŞAAT TİCARET TURİZM SANAYİ VE YATIRIMLAR A.Ş.	31.12.2019
TAVHL	TAV HAVAYANLIKLARI HOLDİNG A.Ş.	31.12.2019	PRKAB	TÜRK PRYSMAN KABLO VE SİSTEMLERİ A.Ş.	31.12.2019
TKFEN	TKFEN HOLDİNG A.Ş.	31.12.2019	TURGG	TÜRKER PROJE GAYRİMENKUL VE YATIRIM GELİŞTİRME A.Ş.	31.12.2019
TIKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	31.12.2019	VENBE	VESTEL BEYAZ ESYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019
DENCM	DENİZLİ CAM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	31.12.2019	YKSN	YÜKSELER ÇELİK A.Ş.	31.12.2019
ATEKS	AKIN TEKSTİL A.Ş.	31.12.2019			

* Mavi Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş. için raporlama dönemi farklılığından dolayı 31.01.2020 tarihli finansal tablo ve dipnotları dikkate alınmıştır.

** DO & CO Aktiengesellschaft için raporlama dönemi farklılığından dolayı 31.03.2020 tarihli finansal tablo ve dipnotları dikkate alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmadaki araştırma sorularının sinamak için istatistiki testler yapılmıştır. Örneklemdeki şirketlerin ve şirketlerin ait oldukları sektörlerin finansal gösterge ve oranlarında, TFRS 16 öncesi ve sonrası anlamlı bir değişiklik olup olmadığını test etmek amacıyla, verilerin dağılımına göre parametrik (t-test)

veya parametrik olmayan testler (Wilcoxon ve Kruskal-Wallis) uygulanması gerekmektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2011, s.150). Bu nedenle, ilk etapta bu testlerden önce verilerin dağılımı ile ilgili ve normal dağılıp dağılmadığı ile ilgili analizler yapılmıştır. Bunun için belirlenen finansal gösterge ve oranlardaki değişimlerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit edebilmek amacıyla “IBM SPSS Statistics” programında “Normallik Testi” gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. Örneklemdeki Firma Sonuçlarının Normallik Testi Sonuçları

Normallik Testi								
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk			Skewness	Kurtosis
	Statistic	df	p	Statistic	df	p		
Δ Toplam Varlıklar	0,327	42	0,000	0,641	42	0,000	1,971	3,322
Δ Toplam Yükümlülükler	0,327	42	0,000	0,628	42	0,000	2,164	4,125
Δ Özkaynaklar	0,400	42	0,000	0,348	42	0,000	-4,844	25,654
Δ EBIT	0,401	42	0,000	0,245	42	0,000	6,066	38,082
Δ Dönem Net Kârı	0,390	42	0,000	0,467	42	0,000	3,704	23,028
Δ Cari Oran	0,318	42	0,000	0,485	42	0,000	-4,281	21,741
Δ Aktif Devir Hızı	0,327	42	0,000	0,658	42	0,000	-1,781	2,243
Δ Borç/Özkaynak Oranı	0,463	42	0,000	0,313	42	0,000	-5,442	34,167
Δ Faiz Karşılama Oranı	0,291	42	0,000	0,759	42	0,000	0,276	4,247
Δ Özsermaye Kârlılığı	0,425	42	0,000	0,413	42	0,000	3,890	24,758
Δ Aktif Kârlılığı	0,401	42	0,000	0,263	42	0,000	5,853	35,951
Δ Devamlı Sermaye Kârlılığı	0,424	42	0,000	0,443	42	0,000	3,691	14,330

a. Lilliefors Significance Correction

Normal dağılım testi sonucunda, Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri sonucunda oluşan p değerlerinin “0,05”ten küçük olması ve ayrıca Skewness ve Kurtosis sonuçlarının mutlak değerlerinin “1”den büyük olması nedeniyle, gösterge ve oranlardaki değişimlerin dağılımının normal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonraki aşamada ise, veriler normal dağılmadığı için araştırma sorularını sınamak amacıyla parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Belirlenen finansal gösterge ve oranlardaki TFRS 16 uygulaması öncesi ve sonrası farklılıkları test etme amacıyla (Hipotez 1 ve 3 için) “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” uygulanmıştır. Belirlenen finansal gösterge ve oranlardaki TFRS 16 uygulaması öncesi ve sonrası sektörel farklılıkları test etmek amacıyla (Hipotez 2 ve 4 için) “Kruskal-Wallis Testi” uygulanmıştır.

3.5. Bulgu ve Değerlendirmeler

3.5.1. Genel Sonuçlar

TFRS 16 standardı sonrası, incelenen şirketler için belirlenen finansal gösterge ve finansal oranlardaki değişim Tablo 5’te sunulmuştur. Ayrıca yaşanan değişimin anlamlı olup olmadığı ile ilgili de araştırma sorularını cevaplayabilmek adına “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” de sonuçlara uygulanmış ve elde edilen test sonuçları da Tablo 5’te gösterilmiştir. Standart ile yaşanan değişimin daha sağlıklı yorumlanabilmesi adına, ağırlıklı ortalama üzerinden değişimler yorumlanmıştır.

Tablo 5. Örneklemdaki Firmaların İstatistikî Değişim Sonuçları

	n	Basit Ortalama	Ağırlıklı Ortalama	Medyan	Min	Max	St. Sapma	Wilcoxon Z	p değeri (2-tailed)
Δ Toplam Varlıklar	42	6.8%	3.4%	0.8%	0.0%	47.9%	11.6%	-5.645	<0.001
Δ Toplam Yükümlülükler	42	8.9%	4.3%	1.7%	0.0%	62.7%	15.3%	-5.645	<0.001
Δ Özkaynaklar	42	-6.0%	-0.6%	-0.1%	-129.8%	6.6%	22.0%	-4.521	<0.001
Δ EBIT	42	26.1%	5.6%	1.0%	-0.9%	687.8%	107.0%	-5.397	<0.001
Δ Dönem Net Kârı	42	-3.8%	-4.8%	-1.2%	-94.1%	212.5%	39.6%	-4.483	<0.001
Δ Cari Oran	42	-4.0%	-1.1%	-0.9%	-49.5%	0.0%	8.4%	-5.511	<0.001
Δ Aktif Devir Hızı	42	-3.3%	-1.7%	-0.4%	-20.6%	0.0%	5.3%	-5.645	<0.001
Δ Borç/Özkaynak Oranı	42	-2.2%	4.9%	1.3%	-610.2%	166.8%	100.9%	-4.683	<0.001
Δ Faiz Karşılama Oranı	42	-13.4%	-23.7%	-7.2%	-100.0%	112.5%	37.5%	-4.845	<0.001
Δ Özsermaye Kârlılığı	42	-3.2%	-4.5%	-1.2%	-145.9%	325.2%	59.2%	-4.445	<0.001
Δ Aktif Kârlılığı	42	19.7%	3.7%	0.5%	-11.3%	525.3%	82.9%	-4.095	<0.001
Δ Sermaye Kârlılığı	42	8.8%	2.5%	0.3%	-13.3%	151.5%	30.2%	-1.919	0.055

Meydana gelen değişimlerin sayısal değerleri tablodaki gibi gerçekleşmiştir. TFRS 16 sonrasında belirlenen finansal gösterge ve finansal oranlarda anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığına yönelik yapılan “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” sonucunda, %95 güven aralığında tüm göstergeler için H_{10} hipotezi, sermaye kârlılığı dışındaki tüm finansal oranlar için ise H_{30} hipotezi reddedilmiştir. Yani sermaye kârlılığı dışındaki tüm göstergelerde TFRS 16 sonrasında %95 güven aralığında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.2. Sektör Bazında Sonuçlar

TFRS 16 standardı sonrası, incelenen şirketlerin yer aldığı sektörler için belirlenen finansal gösterge ve oranlardaki değişimler Tablo 6’da sunulmuştur. Tablo 6’da yaşanan değişimler yine ağırlıklı ortalama sonuçları dikkate alınarak özetlenmiş ve bu çıktı üzerinden mutlak değişimler yorumlanmıştır. Her bir gösterge bazındaki en yüksek ve en düşük değerler kalın yazı tipi ile

Tablo 6. İncelenen Sektörlerdeki Özet Değişim Sonuçları

n	Δ Toplam Vardıklar	Δ Toplam Yükümlülükler	Δ Özkaynaklar	Δ EBIT	Δ Dönem Net Kâr	Δ Cari Oran	Δ Vartık Devir Hızı	Δ Borç/Özkaynak Oranı	Δ Fair Karşılama Oranı	Δ Özkaynak Kârlılığı	Δ Aktif Kârlılığı	Δ Sermaye Kârlılığı
5	32,10%	40,28%	-10,61%	42,66%	-80,61%	-8,77%	-14,62%	56,94%	-59,19%	-79,49%	21,80%	0,14%
1	8,55%	19,58%	-10,61%	42,66%	-80,61%	-5,64%	-4,31%	166,84%	2,21%	325,23%	39,14%	37,59%
4	10,68%	10,54%	1,80%	8,75%	-1,38%	-4,86%	-5,64%	8,58%	-37,42%	-2,38%	2,61%	3,56%
5	6,01%	9,58%	-1,02%	3,87%	-3,92%	-4,51%	-2,99%	10,70%	-19,59%	-3,41%	0,77%	-0,08%
3	3,03%	4,88%	-0,20%	3,00%	-1,04%	-3,28%	-1,68%	5,09%	-15,54%	-0,93%	1,27%	1,51%
1	2,78%	3,89%	-0,64%	1,95%	-2,47%	-2,48%	-1,42%	4,56%	-6,98%	-2,12%	0,50%	0,41%
1	0,92%	2,03%	-0,06%	0,96%	-1,23%	-1,16%	-0,49%	2,09%	-9,15%	-1,20%	0,46%	0,53%
4	1,16%	1,53%	-0,29%	2,36%	-2,51%	-0,26%	-0,61%	1,83%	-20,16%	-2,35%	1,73%	0,88%
3	0,68%	0,97%	-0,14%	0,82%	-0,69%	-0,25%	-0,40%	1,11%	-4,92%	-0,62%	0,42%	-0,19%
1	0,64%	1,01%	-0,24%	0,47%	-1,57%	-0,95%	-0,32%	1,25%	-1,61%	-1,44%	0,15%	0,22%
8	0,35%	0,66%	-0,06%	0,73%	1,06%	-0,28%	-0,18%	0,71%	-1,64%	1,08%	0,54%	0,53%
1	0,38%	0,69%	-0,06%	0,77%	-0,63%	-0,28%	-0,19%	0,76%	-19,66%	-0,59%	0,59%	0,48%
2	0,28%	0,51%	-0,03%	0,18%	-0,27%	-0,22%	-0,14%	0,54%	-0,75%	-0,25%	0,04%	0,01%
2	0,07%	0,25%	-0,01%	0,75%	0,25%	-0,38%	-0,03%	0,26%	-0,12%	0,26%	0,71%	0,73%
1	0,03%	0,06%	-0,01%	0,07%	-0,11%	-0,50%	-0,02%	0,07%	-0,40%	-0,11%	0,06%	0,07%
42	3,4%	4,3%	-0,6%	5,6%	-4,8%	-1,1%	-1,7%	4,9%	-23,7%	-4,5%	3,7%	2,5%
Ağırlıklı Ortalama												

öne çıkarılmıştır. Buna göre, tüm göstergeler dikkate alındığında, standart değişiminden en çok etkilenen sektörlerin, “Gıda Perakendeciliği”, “Sağlık Hizmetleri”, “Ulaşım” ile “Dayanıklı Tüketim Malları ve Giyim” olduğu görülürken, buna karşılık en az etkilenen sektörlerin ise “Gayrimenkul”, “Hizmet”, “Otomotiv ve Yan Sanayi” ile “Sermaye Malları” olduğu gözlemlenmiştir.

Yaşanan değişimlerin sektörler arasında anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığı ile ilgili de araştırma sorularını cevaplayabilmek adına “Kruskal-Wallis Testi” de uygulanmış ve elde edilen test çıktıları ise Tablo 7’de gösterilmiştir. Yapılan test sonucunda, toplam varlıklar ve toplam yükümlülükler ile cari oran ve varlık devir hızı oranlarında elde edilen W değerine karşılık gelen anlamlılık değerlerinin, belirlenen 0,05 anlamlılık düzeyinden (%95 güven aralığı) küçük olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle, H_{2_0} hipotezi toplam varlıklar ve toplam yükümlülükler göstergeleri için reddedilmiş ve TFRS 16 sonrasında toplam varlıklarda ve toplam yükümlülüklerde yaşanan değişimlerde, sektörler arasında %95 güven aralığında anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın, H_{2_0} hipotezi toplam özkaynaklar, EBIT ve net dönem kârı göstergeleri için ise kabul edilmiş ve TFRS 16 sonrasında toplam varlıklarda yaşanan değişimlerde, sektörler arasında %95 güven aralığında anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılamamıştır. Aynı şekilde, H_{4_0} hipotezi de cari oran ve varlık devir hızı oranları için reddedilmiş ve TFRS 16 sonrasında cari oran ve varlık devir hızı oranlarında yaşanan değişimlerde, sektörler arasında %95 güven aralığında anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın, H_{4_0} hipotezi borç/özkaynak ve faiz karşılama oranları ile özkaynak kârlılığı, aktif kârlılığı ve sermaye kârlılığı oranları için ise kabul edilmiş ve TFRS 16 sonrasında borç/özkaynak ve faiz karşılama oranları ile özkaynak kârlılığı, aktif kârlılığı ve sermaye kârlılığı oranlarında yaşanan değişimlerde, sektörler arasında %95 güven aralığında anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılamamıştır.

Tablo 7. Kruskal-Wallis Test Sonuçları

H0 Hipotezleri	Test	p değeri ^a	Sonuç
TFRS 16 sonrasında toplam varlıklardaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,019	Sıfır hipotezi reddedilmiştir.
TFRS 16 sonrasında toplam yükümlülüklerdeki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,048	Sıfır hipotezi reddedilmiştir.
TFRS 16 sonrasında toplam özkaynaklardaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,487	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında EBIT'teki (Operasyonel Kâr) değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,314	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında dönem net kârlardaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,797	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında cari orandaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,043	Sıfır hipotezi reddedilmiştir.
TFRS 16 sonrasında varlık devir hızındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,020	Sıfır hipotezi reddedilmiştir.
TFRS 16 sonrasında "borç/özkaynak" oranındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,268	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında faiz karşılama oranındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,135	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında özsermaye kârlılığındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,780	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında aktif kârlılığındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,657	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.
TFRS 16 sonrasında sermaye kârlılığındaki değişimde, sektörler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kruskal-Wallis Testi	0,626	Sıfır hipotezi kabul edilmiştir.

a. Anlamlılık düzeyi ,050'dir.

4. SONUÇ

“TFRS 16 Kiralamalar” standardı 31.12.2018 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinden uygulanmak üzere yürürlüğe girmiş ve kiracılar açısından oluşan iki farklı muhasebe modelini ortadan kaldırarak kiracı şirketlerin faaliyet kiralamalarına konu varlıklar ve bu varlıklardan kaynaklanan borçlarını, finansal durum tablolarına dahil etmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda, işbu çalışmada, güncel standardın Borsa İstanbul'da (BIST) yer alan işletmelere ve sektörlere gerçekleşen etkisi ve bu etkinin istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı, belirlenen finansal göstergeler ve oranlar aracılığı ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, BIST TUM-100 endeksinde yer alan 257 şirketin 2019 hesap dönemine ilişkin yayımladıkları finansal tablo ve dipnotları incelenmiş ve TFRS 16 hariç ve dahil etki gösteren 42 şirket için standart değişiminin yarattığı etkiler genel ve sektörel bazda hesaplanmıştır. Daha sonra, elde edilen bu değişim sonuçları, bazı istatistiki analiz ve testlere tabi tutulmuştur.

TFRS 16 standardı ile, incelenen şirketler özelinde IASB beklentileriyle ve daha önce yapılmış çalışmalarla genel olarak uyumlu bir şekilde toplam varlıklarda, toplam yükümlülüklerde, EBIT değerinde, borç/özkaynak oranında anlamlı bir artış, özkaynaklarda, cari oranda ve aktif devir hızında ise anlamlı bir azalış olduğu gözlemlenmiştir. IASB'nin değişimin yönünü

değişken olarak nitelendirdiği net dönem kârında, faiz karşılama oranında ve özkaynak karlılığında anlamlı bir azalış, aktif kârlılığında anlamlı bir artış, sermaye kârlılığında ise istatistiki olarak anlamlı olmasa da nominal bir artış gözlemlenmiştir, bu konularda elde edilen sonuçlar daha önce yapılmış çalışmalarla da genel olarak uyumlu gerçekleşmiştir.

Sektörel olarak bakıldığında ise, tüm göstergeler dikkate alındığında, standart değişiminden en çok etkilenen sektörlerin, “Gıda Perakendeciliği”, “Sağlık Hizmetleri”, “Ulaşım” ile “Dayanıklı Tüketim Malları ve Giyim” olduğu görülürken, buna karşılık en az etkilenen sektörlerin ise “Gayrimenkul”, “Hizmet”, “Otomotiv ve Yan Sanayi” ile “Sermaye Malları” olduğu gözlemlenmiştir. En çok etkilenen sektörlerden, “Gıda Perakendeciliği” ve “Ulaşım” sektörleri IASB beklentileriyle uyumlu gerçekleşmiş, aynı sektörler ve ayrıca ek olarak “Dayanıklı Tüketim Malları ve Giyim” sektörleri daha önce yapılan çalışmalarda da öne çıkan sektörler arasında yer almıştır (Fülber ve diğerleri 2008; Morales ve Zamora 2018a, 2018b; Spånberger ve Rista 2020). En az etkilenen sektörlerde elde edilen sonuçlar, IASB sonuçlarından biraz farklılaşırken, sonuçlar arasında yer alan “Gayrimenkul” sektörü daha önce yapılan çalışmalarda da yer almıştır (Morales ve Zamora 2018a, 2018b; Spånberger ve Rista 2020). Sektörel inceleme kapsamında, ayrıca toplam varlıklar ve toplam yükümlülükler göstergeleri ile cari oran ve varlık devir hızı oranlarındaki değişimlerde sektörler arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu, buna karşılık özkaynaklar, EBIT ve net dönem kârı göstergeleri ile borç/özkaynak oranı, faiz karşılama oranı, aktif kârlılığı, özsermaye kârlılığı ve sermaye kârlılığı oranlarındaki değişimlerde sektörler arasında anlamlı bir farklılaşma oluşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, kiracı şirketlerin faaliyet kiralamalarını aktifleştirmesinin önemini ortaya koymakta ve TFRS 16 standardının gerekliliğini göstermektedir. “TFRS 16 Kiralamalar” standardı sayesinde faaliyet kiralaması ile ilgili varlık ve yükümlülükler, işletmelerin finansal tablolarında yer alacak ve bu sayede gerçeğe uygun, daha şeffaf ve karşılaştırılabilir bir formatta finansal tablolar meydana gelecektir. Bu durum da finansal tablo okuyucularının daha doğru ve sağlıklı şekilde bilgi almasına imkân verecektir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, H. N. (2019). *UFRS 16 No'lu Kiralama İşlemleri Standardının, UMS 17 No'lu Finansal Kiralama Standardı ile Karşılaştırılması, Getirdiği Yenilikler ve Türkiye'deki Halka Açık Perakende Şirketlerinin Finansal Durumlarına Etkisi Üzerine Örnek Uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Başkent Üniversitesi, Ankara.

Alagöz, H.M. (2019). *Kiralama İşlemlerinde Kullanılan Raporlama Esaslarının İşletme Finansal Yapısı ve Karlılığı Üzerine Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.

Baumann, J. K. and Hegrestad, T. G. (2020). *The Effect of IFRS 16 on Key Financial Ratios and Financing Decisions*. (Thesis Master of Science), Norwegian Business School, Oslo.

Beattie, V., Edwards, K. and Goodacre, A. (1998). The Impact of Constructive Operating Lease Capitalisation on Key Accounting Ratios. *Accounting and Business Research*, 28, 233-254.

Bodie, Z., Kane and A., Marcus, A.J. (2013). *Essentials of Investments*. NewYork: McGraw-Hill/Irwin.

Branswijck, D., Loungueville, S. and Everaert, P. (2011). The Financial Impact of The Proposed Amendments to IAS 17: Evidence From Belgium and The Netherlands. *Accounting and Management Information Systems*, 10(2), 275-294.

Büyükoztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2020). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Duke, J., Hsieh, S. and Su, Y. (2009). Operating and Synthetic Leases: Exploiting Financial Benefits in The Post-Enron Era. *Advances in Accounting*, 25(1), 28-39.

Durocher, S. (2008). Canadian Evidence on The Constructive Capitalization of Operating Leases. *Accounting Perspectives*, 7(3), 227-256.

Fülbier, R., Silva, J. ve Pferdehirt, M. (2008). Impact of Lease Capitalization on Financial Ratios of Listed German Companies. *Schmalenbach Business Review*, 60(2), 122-144.

IFRS Foundation, IFRS 16 Project Summary and Feedback Statement. (2016a). Erişim adresi: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-project-summary.pdf> Erişim tarihi: 02.06.2021.

IFRS Foundation, IFRS 16 Effects Analysis. (2016b). Erişim adresi: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-effects-analysis.pdf> Erişim tarihi: 02.06.2021.

Imhoff, E.; Lipe, R. and Wright, D. (1991). Operating Leases: Impact of Constructive Capitalization. *Accounting Horizons*, 5(1), 51-63.

Imhoff, E.; Lipe, R. and Wright, D. (1997). Operating Leases: Income Effects of Constructive Capitalization. *Accounting Horizons*, 11(2), 12-32.

Imhoff, E. and Thomas, J. (1988). Economic Consequences of Accounting Standards: The Lease Disclosure Rule Change. *Journal of Accounting and Economics*, 10(4), 277-310.

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, TFRS 16 Kiralamalar Standardı, Erişim adresi: https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_16.pdf Erişim tarihi: 26.04.2021.

Karataş, M. (2019). *TFRS 16 Kiralamalar: Yenilenen Kiralama Muhasebesi, Açıklama ve Örneklerle İşletmelere Olası Etkileri*. İstanbul: İSMMMO Yayınları.

Morales-Díaz, J. and Zamora-Ramírez, C. (2018a). Effects of IFRS 16 on Key Financial Ratios: A New Methodological Approach. *Accounting in Europe*, 15(1), 105-133.

Morales-Díaz, J. and Zamora-Ramírez, C. (2018b). Effects of IFRS 16 on Key Financial Ratios of Spanish Companies. *Estudios de Economía Aplicada*, 36(2), 385-406.

Mulford, C. and Gram, M. (2007). The Effects of Lease Capitalization on Various Financial Measures: An Analysis of The Retail Industry. *Journal of Applied Research in Accounting and Finance*, 2(2), 3-13.

Nelson, A. (1963). Capitalizing Leases: The Effect on Financial Ratios. *Journal of Accountancy* 41, 116, 49-58.

Pwc Türkiye. (2018). Erişim adresi: <https://www.pwc.com.tr/tr/Etkinlik/17-platform/sunumlar/ifrs-16.pdf> Erişim tarihi: 15.2.2021.

Sarı, E. S. ve Güngör, N. (2019). Investigation of The Effect of IFRS 16 on BIST 100 Companies' Financial Indicators. *PressAcademia Procedia (PAP)*, 9(20), 90-94.

Spånberger, J., Rista, M. (2020). *Implications of IFRS 16 Adoption: Evidence from Swedish Publicly Listed Firms*. (Master's Thesis), Uppsala University, Uppsala.

Teodorescu, C.D. (2014). The Leasing-Evolutions and Trends. *Economic Insights-Trends & Challenges*, 66(2), 85-92.

Wong, K. and Joshi, M. (2015). The Impact of Lease Capitalisation on Financial Statements and Key Ratios: Evidence from Australia. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 9(3), 27-44.